

ца XIX – начала XX века / Н. Г. Георгиева // Вопросы истории. – 1972. – № 6. – С. 35–46.

9. Дажина И. М. О нелегальной большевистской печати в годы первой мировой войны / И. М. Дажина // Вопросы истории КПСС. – 1961. – № 2. – С. 113–123.

10. Ждановская З. В. Большевистская периодическая печать как источник при изучении истории КПСС (1900–1917) / З. В. Ждановская. – М.: Высш. шк., 1965. – 84 с.

11. Курусканова Н. П. Нелегальная печать сибирских эсеров 1903–1917 гг.: (опыт статист. обобщения) / Н. П. Курусканова // Вестник Омского университета. – Омск, 1998. – Вып. 2. – С. 45–48.

12. Центральний державний історичний архів у м. Києві. – Ф. 385. – Оп. 1. – Спр. 2356.

13. Там само. – Ф. 1439. – Оп. 1. – Спр. 204.

14. Там само. – Ф. 275. – Оп. 1. – Спр. 1385. – Ч. 2.

15. Там само. – Ф. 275. – Спр. 1389.

16. Там само. – Ф. 268. – Оп. 1. – Спр. 181.

17. Там само. – Ф. 705. – Оп. 1. – Спр. 247. – Ч. 1.

18. Там само. – Спр. 306. – Ч. 1.

19. Анархисты: док. и материалы, 1883–1935 гг.: в 2 т. / сост. Кривенький В. В.; под ред. Шелохаева В. В. – М.: Рос. полит. энцикл. (РОССПЭП), 1998. – Т. 1: 1883–1916 гг.

References

1. Varshavchik M. A. Istoriko-partijnnoe istochnikovedenie: teorija, metodologija, metodika / M. A. Varshavchik. – Kiev: Vyssh. shk., Izd-vo pri Kiev. un-te, 1984. – 319 s.

2. Varshavchik M. A. Istochnikovedenie istorii KPSS / M. A. Varshavchik. – M.: Vyssh. shk., 1989. – 224 s.

3. Istochnikovedenie. Teorija. Istorija. Metod: istochniki ros. Istorii / Danilevskij I. N., Kabanov V. V., Medushevskaja O. M., Rumjanцева M. F. – M.: RGGU, 2000. – 702 s.

4. Istochnikovedenie istorii SSSR XIX – nachala XX vv. / pod red. Fedosova I. A., Astaf'eva I. I., Koval'chenko I. D. – M.: Izd-vo Mosk. un-ta, 1970. – 470 s.

5. Myhal's'kyj I. S. Dzherela z istorii' ukrai'ns'kyh politychnyh partij kincja XIX – pochatku XX st. / I. S. Myhal's'kyj. – Lugans'k: Al'ma-mater, 2003. – 344 s.

6. Strel'skij V. I. Teorija i metodika istochnikovedenija istorii SSSR / V. I. Strel'skij. – K.: Izd-vo KGU, 1968. – 264 s.

7. Tolochko A. P. K charakteristike nelegal'nyh izdanij jeserovskih organizacij v Sibiri v gody revoljucionnogo pod#ema (1910–1914 gg.) / A. P. Tolochko // Voprosy istoriografii i obshhestvenno-politicheskoj istorii Sibiri. – Omsk, 1990. – № 2. – S. 65–67.

8. Georgieva N. G. Nelegal'naja listkovaja pechat' Rossii konca XIX – nachala XX veka / N. G. Georgieva // Voprosy istorii. – 1972. – № 6. – S. 35–46.

9. Dazhina I. M. O nelegal'noj bol'shevistskoj pečati v gody pervoj mirovoj vojny / I. M. Dazhina // Voprosy istorii KPSS. – 1961. – № 2. – S. 113–123.

10. Zhdanovskaja Z. V. Bol'shevistskaja periodičeskaja pečat' kak istochnik pri izučenii istorii KPSS (1900–1917) / Z. V. Zhdanovskaja. – M.: Vyssh. shk., 1965. – 84 s.

11. Kuruskanova N. P. Nelegal'naja pečat' sibirskih jeserov 1903–1917 gg.: (opyt statist. obobshhenija) / N. P. Kuruskanova // Vestnik Omskogo universiteta. – Omsk, 1998. – Вып. 2. – S. 45–48.

12. Central'nyj derzhavnyj istorychnyj arhiv u m. Kyjevi. – F. 385. – Op. 1. – Spr. 2356.

13. Tam samo. – F. 1439. – Op. 1. – Spr. 204.

14. Tam samo. – F. 275. – Op. 1. – Spr. 1385. – Ch. 2.

15. Tam samo. – F. 275. – Spr. 1389.

16. Tam samo. – F. 268. – Op. 1. – Spr. 181.

17. Tam samo. – F. 705. – Op. 1. – Spr. 247. – Ch. 1.

18. Tam samo. – Spr. 306. – Ch. 1.

19. Anarhisty: dok. i materialy, 1883–1935 gg.: v 2 t. / sost. Kriven'kij V. V.; pod red. Shelohaeva V. V. – M.: Ros. polit. jencikl. (ROSSPEP), 1998. – T. 1: 1883–1916 gg.

Зеленцова С. Н., доцент кафедри філософії та соціальних наук, Луганський державний медичний університет (Україна, Луганськ), S.Sirotenko @ mail.ru

Нелегальная периодическая пресса как источник по истории анархизма в Украине (1903–1914)

Проанализирована нелегальная периодическая печать как источник по истории анархистского движения в Украине (1903–1914 гг.). Целью статьи является комплексный анализ периодической печати как исторического источника. На примере исследования анархического журнала “Буревестник” было

выделено три тематических блока, в соответствии с содержанием публикационных статей и информации в журнале. Дается характеристика особенностям возникновения и распространения нелегальной печати в Украине, что позволило установить города распространения анархистских групп и основные проблемы, с которыми сталкивалось анархическое движение. Комплексный характер источников позволяет не только исследовать общие тенденции развития и причины упадка анархизма в Украине, но установить и уточнить некоторые исторические факты. Делается вывод об исторической ценности нелегальной печати как источника по истории анархизма в Украине и истории политических партий в начале XX века.

Ключевые слова: анархизм, источник, нелегальная печать, журнал, газета, документ.

Zelentsova S. N., Associate Professor of Philosophy and Social Sciences, Lugansk State Medical University (Ukraine, Lugansk), S.Sirotenko @ mail.ru

Illegally periodical press as source on history of anarchism in Ukraine (1903–1914)

The article deals with illegally periodical press as a source of anarchist movement's history in Ukraine (1903–1914). The aim of the article is complex analysis of illegally periodical press as historical source. Among the many documents, the magazine “Burevestnyk” should distinguish, it has been studied comprehensively. The materials and documents were divided into three thematic blocks according to meaning of the articles and information within them. The article is available description of origin and distribution illegally presses in Ukraine, which helped to establish the cities spreading anarchist groups and anarchists currents. The complex nature of the sources describe general trends and causes of defeat anarchism in Ukraine. Also we can clarify some historical facts. At the end of the article was made conclusion about historical value of illegally periodical press as a source for analyzing Ukraine's history and history of political parties in the early twentieth century.

Keywords: anarchism, historical source, illegally press, magazine, newspaper, document, history of Ukraine.

* * *

УДК 949(477):061.22

Кужільна О. О.
аспірантка, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
anasko2016@mail.ru

ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ІСТОРИЧНИХ ПРАЦЯХ ЧЛЕНІВ ТОВАРИСТВА “МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ”

Досліджуються історичні праці членів Товариства “Музей визвольної боротьби України”. Особливу увагу приділено висвітленню ідеї української державності. Аналізуються основні етапи процесу формування державницької ідеї в історичних працях Д. Дорошенка, А. Яковліва, С. Наріжного. Розкриваються наукові погляди істориків-емігрантів щодо українського минулого як складової частини з історії української державності. Метою статті є спроба здійснити ґрунтовний аналіз історичних праць засновників Товариства “Музей визвольної боротьби України” в Празі, присвячених історії державності та історії України. На основі аналізу історичних праць визначено місце і роль членів Товариства МВБУ в справі дослідження історії української державності.

Ключові слова: ідея, державність, Товариство “Музей визвольної боротьби України”.

Одним із найважливіших чинників національного розвитку є історична пам'ять народу. Саме вона виявилася найбільш потрібною і водночас придатною для пробудження і розвитку національної самосвідомості, забезпечення спадкоємності історико-культурного процесу в умовах втрати державності. В пам'ятках української історичної думки знайшли відображення різноманітні громадсько-політичні, ідейні, естетичні концепції та програми суспільного життя.

Актуальним є вивчення української суспільно-політичної думки, і зокрема – теоретичного потенціалу, напрацьованого довкола ідеї української державності в українській інтелектуальній спадщині. Дедалі більший інтерес викликає у науковців та широкої громадськості творча спадщина діячів, які стояли біля витоків формування ідеї державності, сприяли своєю активною діяль-

ністю пробудженню та визріванню національної свідомості українців.

Метою статті є спроба здійснити ґрунтовний аналіз історичних праць засновників Товариства “Музей визвольної боротьби України” в Празі, присвячених історії державності та історії України.

На початку 1920–х рр. найбільшим центром української історичної науки за кордоном стала Чехословаччина. У цей період українською науковою еміграцією у Празі було створено ряд установ, товариств та архівно-музейних осередків, що зробили певний внесок у дослідження традицій українського державотворення. Зокрема, велика роль у цьому належить Товариству “Музей визвольної боротьби України” в Празі.

Товариство було засновано у 1925 р. за ініціативи професорів Українського Університету в Празі, зокрема І. Горбачевського, Д. Антоновича, Д. Дорошенка, А. Яковліва, В. Біднова й інших професорів і академіків університету. Головна мета, Товариства “...заснувати та утримувати музей для зібрання й збереження матеріальних пам’яток, документів, архівів, словом всіх предметів, що безпосередньо або посередньо зв’язані з визвольною боротьбою України, особливо з подіями світової війни, революції та національної війни за незалежність України” [1, арк. 1]. Крім того, Товариство мало організувати виставки цих пам’яток, заснувати при музеї наукову частину для опрацювання матеріалів, видавати каталоги, часописи, книги та репродукції [1, арк. 1]. Членами Товариства була велика кількість українських учених–істориків та правознавців: Д. Дорошенко, Д. Антонович, В. Біднов, К. Лоський, Ф. Слюсаренко, І. Огієнко, В. Старосольський, О. Лотоцький, В. Щербаківський, О. Шульгін, Ф. Щербина, С. Наріжний, Р. Лашенко, А. Яковлів та інші, які вели активну науково–дослідну роботу в галузі історії України та її державності.

Кожен із числа засновників Товариства долучався до збереження й примноження національних культурних скарбів. Адже, пам’ятки про які вони піклувалися, об’єднували усіх у єдину злуку історичного розвитку, виступали об’єктивним гарантом нерозривного зв’язку поколінь – тих, що боролись за утвердження держави і відстоювали їх, і тих, що мали прийти після них і розкрити в збережених документах правду історії.

Високої оцінки заслуговує науковий доробок відомого українського історика–емігранта Д. Дорошенка, який був одним із засновників Товариства, а з 1945 р. і головою Товариства “Музей визвольної боротьби України”. Як відомо, державницький напрям в українській історіографії став логічним продовженням народницької традиції, яку пов’язують з М. Грушевським. Д. Дорошенко розглядав М. Грушевського як найвидатнішого історика, але разом з тим розходився в поглядах на роль держави в історії, вважаючи, що в “Історії України–Русі” недооцінена роль державних змагань українських князів і гетьманів.

Великий вплив на утвердження державницького бачення історії України справила співпраця і листування Д. Дорошенка з В. Липинським, який був українським послом у Відні. Він підтримував думку В. Липинського про необхідність звільнитись від ідеології недержавності, усвідомити розмах історії України і науково оцінити історію України.

Д. Дорошенко, як і В. Липинський вважав, що збудувати державу, завоювати владу спроможна тільки провідна верства, яка веде за собою маси.

Особливо цінна праця Д. Дорошенка “Огляд української історіографії”, де вперше українська історіографія виокремлюється з контексту російської та польської історичної науки. Автор подав наукову періодизацію розвитку української історіографії від найдавніших часів до початку ХХ ст. [2].

На окрему увагу заслуговує тритомна монографія Д. Дорошенка “Слав’янський світ в його минулому і сучасному”. Учений подає узагальнений образ слов’янських народів, які жили і розвивались в одних умовах з українським народом, були з ним пов’язані чи мали якісь взаємини, впливали на українців чи зазнавали їхнього впливу. Особливе місце в праці відноситься російсько–українським відносинам.

Д. Дорошенко один із перших в еміграції видав аналітичні спогади про події періоду Першої світової війни та революції. Зокрема, “Мої спомини про недавнє минуле (1914–1918 рр.)”, “Дещо про закордонну політику української держави в 1918 р.” та ін.

За образним визначенням Л. Винара, Д. Дорошенко – “головний промотор державницьких історіософічних концепцій” [3, с. 54]. Розвиток державницького напрямку української історіографії дослідник пов’язав з “могутнім зростом українства” на початку ХХ ст. Українська визвольна боротьба ставили нові завдання перед українською історичною наукою – показати продовження української історичної традиції, започатковані Київською і Галицькою державами, збагачені в козацькі часи й актуалізовані за умов новітнього українського національно–політичного відродження. Саме так Д. Дорошенко поєднав розвиток державницького напрямку з природним відновленням і продовженням старої української національно–історичної думки. Дослідник вважав, що державницький рух визначив весь подальший розвиток новітньої української історіографії [4, с. 396–405].

Найбільш повне втілення державницького розуміння української історії викладено в ґрунтовній праці Д. Дорошенка “Нарис історії України”. Історію державності автор простежував починаючи з ХІ ст. і закінчуючи збереженням національно–історичної традиції в творах Т. Шевченка і М. Драгоманова до її відродження в працях В. Липинського та інших представників державницького напрямку. Вчений вважав історію українського народу єдиним суцільним безперервним процесом. Працюючи над роботою, історик ставив собі за мету: вирішити, хто саме в конкретний історичний момент був насправді конструктивним елементом, будівничим тогочасної української державності і які чинники відіграли в цьому процесі руйнівну роль.

Видатними державними діячами, що вважали метою свого життя створення сильної вільної держави, на думку, Д. Дорошенка були гетьман П. Сагайдачний, Б. Хмельницький, І. Виговський, П. Дорошенко, І. Самойлович, І. Мазепа, І. Скоропадський, Д. Апостол. Тому, роблячи акцент на значному внеску Б. Хмельницького як державного діяча, ініціатора української держави Д. Дорошенко писав: “Це саме він нав’язав перервану ще в середніх віках нитку української державності, і створена ним українська козацька

держава знову впровадила український народ у сім'ю самостійних народів із своїм власним національним життям" [5, с. 49].

Д. Дорошенко виробив власну концепцію поглядів на розвиток української революції. Центральне місце в ній займає висвітлення слабкостей національного руху, які призвели, на його думку, до втрати української державності.

Рушійною силою Української революції автор вважав ту частину національної еліти, що розуміла значення державності і виступала державотворчим чинником історії [6, с. 53].

Д. Дорошенко намагався належно проаналізувати діяльність Центральної Ради і зазначав, що в ході революції вона зіткнулася з надзвичайно складними проблемами, серед яких особливо гострою була відсутність достатньої кількості кваліфікованих кадрів для формування апарату управління як у центрі, так і на місцях. У всіх великих містах України домінуючі позиції утримувала російська або зрусифікована буржуазія, яка негативно ставилася до українського національного руху. Відсутність впливу на великі промислові центри надзвичайно ускладнювала процес формування національної державності. Українська революція виявилася витісненою в аграрний сектор і в основному змушена була вести боротьбу за землі та проти "неукраїнського" міста, тоді як в націй, які успішно здійснили процес відродження національної державності протягом ХХ ст., саме міста виступали лідерами національних революцій. Ці об'єктивні несприятливі фактори стали, на думку вченого, важливою перепоною у становленні української державності [6, с. 73].

Велика увага в державницькій концепції історії України Д. Дорошенка приділялась історії церкви на українських землях. Для нього історія церкви була продовженням загальної історії української держави, підкреслюючи її велику роль в справі відбудови української державності.

Дослідження Д. Дорошенка мають неабияку цінність завдяки використанню автором широкого кола архівних джерел, матеріалів періодичної преси і спогадів учасників національно-визвольної боротьби.

Плідну роботу на ниві історичної науки проводив відомий громадський і політичний діяч, один із членів Товариства "Музей визвольної боротьби України" А. Яковлів. Його науковий доробок проникнутий державницьким підходом до трактування української історії, зокрема праця "Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Московією 1654 р." [7, с. 103], де автор наголошував, що Україна підписувала договір в умовах, коли була слабша за Московську державу. Хоча формально текст деяких статей мав ознаки залежності України від Москви, але фактично така залежність виявлялася лише частково. Договір 1654 р. незначною мірою обмежив зовнішню незалежність України й зовсім не торкнувся її внутрішньої автономії. По суті, це означало, що й царський уряд визнавав Україну незалежною державою "з окремими від Москви господарськими системою й політичними, самостійними торговельними шляхами, закордонними ринками збуту й привозу; ... між Україною та Московією існував державний кордон, збиралося мито з московських купців на рівні з чужозем-

ними, а з другого боку, заборонялося українцям вільно торгувати в Московській державі" [7, с. 58].

На особливу увагу заслуговує дослідження А. Яковліва присвячені національно-визвольній боротьбі 1917–1921 рр., адже він був її безпосереднім учасником. На підставі державно-правових актів верховної влади УНР він усебічно висвітлює основні принципи її державного устрою і органів державної влади. У праці А. Яковліва "Основи конституції України". Автор розглянув національно-державний рух в Україні як поступовий процес, нижчою стадією якого була українська автономія, а більш високою – українська державність.

Гетьманський переворот, який стався 29 квітня 1918 р., А. Яковлів характеризував цілком негативно, зазначаючи, що прибічники гетьмана П. Скоропадського повністю ліквідували демократичні державно-правові засади УНР, поставивши на їх місце аж ніяк не правову гетьманську українську державу. Щодо П. Скоропадського, А. Яковлів підкреслював: "...Скоропадський виявив суть і джерело своєї влади в своїй грамоті до українського народу", в якій він заявив: "От цією грамотою я оголошую себе гетьманом всієї України". Так міг сказати не обраний народом монарх, а лише той, хто владу свою встановив сам без волі і проти волі народу" [8, с. 20].

Одним із визначних істориків емігрантів і останнім директором Музею був Симон Наріжний. Темою його досліджень були московські посольства в Україні XVII ст., запорозьке судочинство, Гадяцька угода, літопис Гр'янки.

В 1930 р. була опублікована стаття С. Наріжного під назвою – "В світі української історіографії". В ній автор поставив перед собою завдання – висвітлити ставлення до Гадяцької унії українських істориків у різні часи. С. Наріжним були проаналізовані погляди Самовидця, Самійла Величка, М. Костомарова, Б. Грінченка, П. Куліша, М. Грушевського.

Цілий ряд статей присвячено історії заснування, діяльності наукових товариств та установ в Україні.

В 1930 р. окремо вийшла праця С. Наріжного "Полтавський університет". Тут автор подав цікаві відомості про його заснування, діяльність та ліквідацію з приходом радянської влади. В 1944 р. була опублікована стаття "Харківське історично-філологічне товариство". Вчений розповів про заснування та діяльність Товариства, про його видавничу справу. У своєму дослідженні С. Наріжний відзначив, що завдяки праці Харківського історико-філологічного Товариства Харків у 1920-х рр. став другим після Києва науковим осередком, де розвивалась історична наука.

Особливо цінний доробок С. Наріжного у вивченні української еміграції, її культурних, наукових, громадських установ та інституцій. Навіть, сьогодні найбільш інформативною є книга "Українська еміграція, Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами" [9; 10], що вийшла під егідою Музею визвольної боротьби України. У своїй книзі він передав всі здобутки української еміграції і довів, що її перебування було не даремним.

Отже, членами і засновниками Товариства "Музей визвольної боротьби України" в Празі були відомі вчені-емігранти, які свою наукову діяльність пов'язували із дослідженням та пропагуванням ідеї української дер-

жавності. Доказом цього є заснування Музею визвольної боротьби, де були зібрані всі матеріали, що стосувались зародження та розвитку ідеї української державності.

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 4026. – Оп. 1. – Спр. 1. – 2 арк.
2. Дорошенко Д. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право / Д. Дорошенко. – К.: Українознавство, 1996. – 256с.
3. Винар Л. Дмитро Дорошенко – видатний дослідник української історіографії і бібліографії // Український історик. – 1982–1983. – № 3–4.
4. Дорошенко Д., Оглоблин О. Джерела й історіографія // Енциклопедія українознавства. – Нью-Йорк, 1949. – Т. 1. – Ч. 2. – С. 396–405.
5. Дорошенко Д. Нарис історії України: в 2-х т. / Д. Дорошенко. – К.: Глобус, 1991. – Т. 2.: Від половини XVII ст. – 1992. – 351 с.
6. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. / Д. Дорошенко; упоряд., авт. передм. та комент. К. Ю. Галушко. – К.: Темпора, 2002. – Т. 2. Українська Гетьманська держава 1918 року. – 351 с.
7. Яковлів А. Договір Богдана Хмельницького з Москвою року 1654 // Дзвін. – 1997. – № 4.
8. Яковлів А. Основи конституції УНР / Андрій Яковлів. – Париж: Меч, 1935.
9. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Ч. 1. – 372 с.
10. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції в 1920–1939 рр. – К., 1999. – 272 с.

References

1. Centralny derzhavnyy arhiv vyshykh orhaniv vlady ta upravlinay. – Ph. 4026. – Op. 1.– Spr. 1. – 2 ark.
2. Doroshenko D. Ohlyad ukrainskoi istoriografii. Derzhavna shkola: Istoryia. Politologiya. Pravo /D. Doroshenko. – K.: Ukrainoznavstvo, 1996. – 256 s.
3. Vunar L. Dmutro Doroshenko – vudatnyy doslidnyk uukrainskoi istoriografii i bibliographii // ukrainsky istoryk. – 1982–1983. – № 3–4.
4. Doroshenko D., Ohloblin O. Dzerela i istoriographiya // Encyklopediya ukrainoznavstva. – 1949. – T. 1. – Ch. 2. – S. 396–405.
5. Doroshenko D. Narys istorii Ukrainy: v 2–h t. /D. I. Doroshenko. – K.: Hlobus, 1992. – T. 2. – 351 s.
6. Doroshenko D. Istoryia Ukrainy. 1917–1923 /D. Doroshenko. – T. 2. – Ukrainska hetmanska derzhava 1918 roky. – 351 s.
7. Yakovliv A. Dohovir B. Hmelnytskoho z Moskvou roku 1654 // Dzvyn. – 1997. – № 4.
8. Yakovliv A. Osnovy konstytutsii UNR / A. Yakovliv. – Paryzh, 1935.
9. Narizhny S. Ukrainska emigratsia. Kyltyrna pratsa mizh dvoma svitovymy vinyamy. – Praha, 1942. – Ch. 1. – 372 s.
10. Narizhny S. Ukrainska emigratsia. Kyltyrna pratsa ukrainskoi emigratsii v 1920–1939 rr. – K., 1999. – 272 s.

Кужильна О. О., аспірантка, *Киевский государственный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев)*, anasko2016@mail.ru

Идея украинской государственности в исторических трудах членов Общества “Музей освободительной борьбы Украины”

Изучаются исторические труды членов Общества “Музей освободительной борьбы Украины” в Праге. Акцентируется внимание на раскрытии идеи украинской государственности. Анализируются основные этапы процесса формирования государственной идеи в исторических трудах Д. Дорошенко, А. Яковлева, С. Наріжного. Раскрываются научные взгляды историков-эмигрантов, что касаются украинского прошлого, как основной части с истории украинской государственности. На основе анализа исторических трудов определено место и роль членов Общества “Музей освободительной борьбы Украины” в сфере исследования истории украинской государственности.

Ключевые слова: идея, государственность, Общество “Музей освободительной борьбы Украины”.

Kuzhilna O. O., postgr., *Kiev of National University Taras Shevchenko (Ukraine, Kiev)*, anasko2016@mail.ru

TheideaofUkrainianstatehood in historical papers by members of the Organization “Museum of Liberation Struggle of Ukraine”inPrague

Historical papers by members of the Organization “Museum of Liberation Struggle of Ukraine” are examined in the article. Special attention has been given to the treatment of the idea of Ukrainian statehood. Main stages of the process of statehood idea’s shaping in historical papers by D. Doroshenko, A. Yakovliv, S. Narizhny are analyzed. The article several scientific views of historians emigrants on Ukrainian past as the component of Ukrainian statehood history. On the basis of historical paper’s analysis there has been determined the place and the role of the members of the Organization MLSU in the case of Ukrainian statehood history research.

Keywords: idea, statehood, Organization “Museum of Liberation Struggle of Ukraine”.

* * *

УДК 94(477) “1941/1944”

Куницький М.,
кандидат історичних наук, заступник
генерального директора, Українське державне
підприємство поштового зв'язку “Укрпошта”
(Україна, Київ), aleksej-goncharenko1@rambler.ru

СИСТЕМНА КРИЗА НАЦИСТСЬКОГО “НОВОГО ПОРЯДКУ” НА ТЕРЕНАХ РАЙХСКОМІСАРІАТУ “УКРАЇНА” ЯК НАСЛІДОК РЕАЛІЗАЦІЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ (1941–1944 РР.)

Аналізуються прояви кризових явищ нацистського “нового порядку” на теренах Райхскомісаріату “Україна”. Автор розглядає ці явища у контексті особливостей реалізації мети та завдань гітлерівської окупаційної політики.

Ключові слова: експансія, Третій Райх, Райхскомісаріат “Україна”, нацистська окупація, цивільна адміністрація, місцеве населення.

Український народ упродовж 1941–1944 рр. перебував у центрі нацистського соціального експериментаторства, став об’єктом нещадної експлуатації. Тому він і став одним із найбільш постраждалих у тій війні. Об’єктивне вивчення усіх напрямів нацистської окупаційної політики наблизить нас до розуміння сутності гітлерівського режиму, встановленого на теренах Райхскомісаріату “Україна” (далі – РКУ). Цим і зумовлюється актуальність дослідження.

Окремі сегменти цієї багатогранної проблеми розглянуті у дослідженнях В. Рекотова [1, с. 90–101], М. Ковалю [2; 3], О. Лисенка та Т. Першиної [4], О. Гончаренка [5]. Аналіз історіографічних напрацювань попередників вказує на ту обставину, що зазначена проблема усе ще потребує додаткових дослідницьких зусиль. Відповідно до цього, об’єктом дослідження визначається нацистський режим, встановлений на теренах РКУ, предметом – окупаційна політика, яка спрямовувалась на українське суспільство.

Зазначимо, що на сьогодні вже не потребують доведення такі аспекти гітлерівського окупаційного режиму, як: а) домінування расових та ідеологічних аспектів “практикуючого” нацизму над військовими, економічними, соціально-культурними інтересами Третього Райху; б) міфологічність, апріорність та псевдонауковість основних вихідних, системоутворюючих положень нацистської ідеології; в) етатизм, месіанізм та експансіонізм; г) антидемократизм та тоталітаризм; д) широкое застосування репресивно-каральних заходів та геноциду як типових засобів розв’язання соціальних та політичних проблем.